

A harmadik fejezetet a szerző azzal indítja, hogy felsorolja azokat az előzményeket, amelyek szükségessé és egyben lehetővé tették a nagyszzebeni Biblia (*Biblia de la Sibiu*) megjelenését. Annak ellenére, hogy a későbbi, 1881-es statisztika alapján az erdélyi románságnak csupán 10%-a tudott csak olvasni, Şaguna felismerte, hogy a népnek anyanyelvű Bibliára van szüksége: a román nyelvű Biblia „világosságot fog hozni a népnek, amely sötétségben van, és nekünk nem kell tartanunk ettől a fénytől” (137).

Az 1856/1858-as román Biblia alapjául a korábbi fordításokat is felhasználták (1648, 1688, 1819, 1838). Annak ellenére, hogy ekkor Brassóban és Balázsfalván már a latin ábécé volt használatban, Şaguna ragaszkodott ahhoz, hogy a nagyszzebeni Bibliát cirill betűkkel adják ki. Ezzel a rendelkezésével Şaguna bizonyítani akarta, hogy ragaszkodik a korábbi egyházi és irodalmi hagyományhoz, de mindezeket a Szentlélek felfrissítő erejével szándékozta bearanyozni (122). A szerző elfogulatlanul közli és adatokkal is alátámasztja, hogy Şaguna ellenezte és kritikával illette az általa kiadott Bibliával párhuzamosan megjelent, Ion Heliade-Rădulescu-féle Bibliát. (Ez Párizsban jelent meg.) Şaguna Rădulescuval polemizál,

akit nem tartott illetékesnek erre a munkára. Rădulescu a modern román nyelvet szándékozott megteremteni és valóban, bibliafordításában több latinizált kifejezést használt, újabb szavakat próbált bevezetni a román nyelvbe (127–131).

Korunkban az ökumenikus mozgalom a felekezetek közti közeledést szolgálja. Gyakran azzal szembesülünk, hogy a „másik” felekezet ismerete kimerül néhány liturgiai ismeretben. Az viszont kevésbé ismert, hogy egy felekezet milyen történelmi folyamat következtében vált azzá, amit napjainkban látunk benne. A mozgalom fontossága vitathatatlan, de igazi közeledés csak akkor jöhet létre, ha az egyházak tényleg ismerik egymást mind dogmatikai, mind történelmi szempontból. A történelmi ismeret nemcsak a pozitív megnyilvánulásokat, viszonyulásokat jelenti, hanem az árnyoldalakat is. Ezeknek objektív ismerete és felvállalása vár az egyházak mindenikére, amennyiben őszintén kívánnak bekapcsolódni az ökumenikus törekvésekbe. Johann Schneider könyve kísérlet az ilyen jellegű ökumenikus jellegű közeledésre.

Lukács Olga

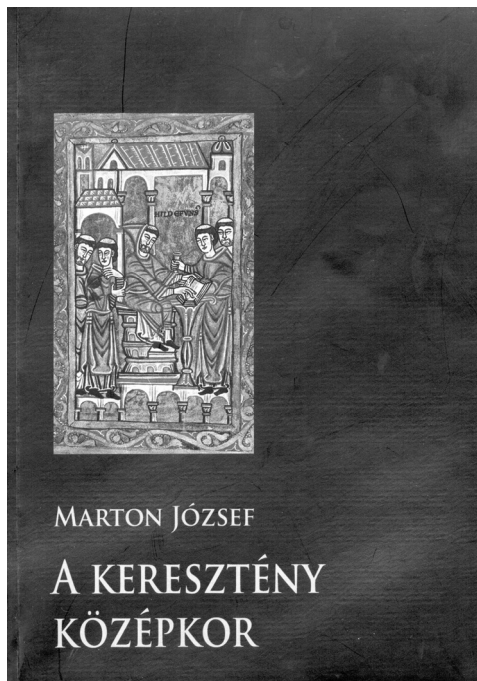
Marton József: *A keresztény középkor*

Egyháztörténeti tanulmány.

Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2005, 277.

Az a középkor, amit mi gyakran a „sötét” jelzővel szoktunk illetni, Marton József könyvében egészen más megvilágításban áll előttünk. A komoly tárgyismeretről valló *Keresztény középkor* tulajdonképpen folytatása annak a kötetnek, amelyet a szerző 2004-ben jelentetett meg: *A keresztény ókor*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2004.

A középkor az egyház életének egyik legszínesebb és legereményesebb korszaka – írja a szerző a bevezetés első mondatában. Hogy ez valóban igaz, arra azonnal fény derül, amint elkezdjük olvasni a könyvet. Már a tartalomjegyzék átlapozásakor is megállapíthatjuk, hogy olyan rendszerező és mélyreható tanulmányt vettünk kezünkbe, amely átfogni és feltárni igyekszik a középkori Anya-

szentegyház történetét. A könyv négy nagy részből áll: *A keresztény középkor (692–1517)*, *A korai középkor (692–1073)*, *A virágzó középkor (1073–1303)*, *A késői középkor (1303–1517)*. A részek további fejezetekre, illetve alfejezetekre oszlanak, s ez elősegíti az anyagban való tájékozódásunkat.

Az első fejezet a középkor főbb jellemvonásait sorakoztatja fel, hogy mielőtt a konkrét anyagba merülnénk, alapismertetünk legyen a kor szellemi, társadalmi, politikai és gazdasági helyzetéről.

A korai középkor című rész a kor jellegzetességét bemutató alpont után a barbárok (germánok, szlávok, magyarok) körében folytatott missziót ismerteti (27–41). Figyelemre méltó, hogy a magyarság megtérítését tárgyaló fejezet széles betekintést enged népünk keresztényénné válásának folyamatába, majd pedig az egyházi állam megalakulásáról, a pápaság 9–10. századi sorsáról, a képrombolás koráról, a nagy egyházszakadásról, a teológiai tudományok fejlődéséről, a liturgiáról, az egyházfegyelemről és valláserkölcshely-

zetéről, a szerzetesség életéről és a Gergely pápa előtti reformpápák tevékenységéről olvashatunk fejezeteket (42–109).

A könyv legerjedelmesebb része (111–213) előbb a virágzó középkor egyházának jellemvonásait ismerteti és rámutat a középkori egyház fejlődésének, illetve virágzása hanyatlásának okaira. A rész hangsúlyt fektet a nyugati (katolikus) egyház életének bemutatására, szemben a keleti (ortodox) egyházzal. Gergely pápa és reformmozgalmának ismertetése után, melynek komoly következményei lettek az egyetemes egyház életében, a pápaság küzdelmeiről, Incze pápa reformtevékenységéről, a keresztes hadjáratokról, az egyház missziós tevékenységéről, az egyházkormányzatról, a kor szerzetesi életéről, eretnekségekről, a skolasztikáról, a liturgiáról, a vallásos irodalomról és művészetekről olvashatunk. A szerző külön fejezetet szentel az egyház és a magyar királyság viszonyának, Magyarország politikájának, valláspolitikájának és kultúrájának (147–154).

Az utolsó rész is a kor általános jellemvonásainak ismertetésével indul, majd pedig a következő kérdésköröket tárgyalja: a pápák avignoni fogsága, a nyugati egyházszakadás, a basel-ferrara-firenzei zsinat, reneszánsz pápák, egyházi tudomány és misztika, eretnekmozgalmak (John Wyclif és Husz János), liturgia és belső egyházi állapotok; és külön fejezetet szentel a késő-középkori kultúra (humanizmus és reneszánsz), valamint a vegezházi királyok korában zajló magyar egyházi élet bemutatásának. Protestáns olvasó előtt enyhén negatív az a hangvétel, amellyel a római katolikus szerző az egyház reformtörekvéseiről nyilatkozik (268).

Amint a lábjegyzetek is mutatják, Marton József alapos tanulmánya jól ismert egyháztörténetes munkáira támaszkodik (Szántó Konrád, Marc Bloch, August Franzen, Félegyházi József, Pierre Riché és mások). Kár, hogy a felhasznált

irodalom jegyzékét nem olvashatjuk a könyv végén.

Marton József a BBTE Római Katolikus Teológiai Kar dékánja és a Gyulafehérvári Római Katolikus Hittudományi Főiskola és Papnevelő Intézet jól ismert egyháztörténész professzora. Írásait mindig szívesen veszem kézbe, mert alapos tárgyi ismeretről tesznek bizonyosságot. A feltárt anyagot úgy rendszerezi, hogy abban jól lehet tájékozódni, és így hamar eligazítást kapok kérdéseim megválaszolásához. Mint tudott, a szerző elsősorban egyetemistáknak szánta e könyvet az egyháztörténet irodalmául. Ha tehát diákként erre tekintek, a tanulmány jól megfelel e célnak. A könyv nyelvezete

egyszerű, könnyen érthető, s úgy gondolom, azok is élvezettel fogják lapozni, akiknek érdeklődése nem feltétlenül az egyháztörténet területére esik.

A *keresztény középkor* olvasása után tényleg megváltozhat az úgynevezett „sötét” középkorról alkotott képünk, hogy tudniillik a középkor semmivel sem volt sötétebb, mint az emberiség fejlődésének bármelyik másik szakasza (13). Ezt az állítást tényleg alátámasztja a könyv 277 oldala, melyet szeretettel ajánlok minden olvasó figyelmébe.

Kerékyártó Zsolt
a kolozsvári Protestáns Teológia
III. éves hallgatója

Szent Ágoston vallomásai

Akadémiai Kiadó–Windsor Kiadó, Budapest 1995. I–II. köt.

„Nagy, igen nagy az emlékezet ereje, Istenem – tágas végeláthatatlan szentély ez! Ki hatol el a mélyéig? Pedig az emlékezet a szellemnek egyik képessége, része természetemnek, s én még azt sem tudom egészen átfogni, ami vagyok!” Ágoston, miután Vallomásainak első kilenc könyvében felidézte életének meghökkenítő fordulatokkal teli eseményeit a gyermeki eszmélés első képeitől kezdve megtéréséig, a tizedik könyvben döbbenten megáll, és maga sem hiszi, hogy sok mindenre tudott ennyire pontosan emlékezni. Ez az élmény arra ösztönzi, hogy oldalakon keresztül elemezze az emlékezés titkos természetét. „Íme, mennyit jártam-keltem emlékezetem világában, miközben Téged kerestelek és az emlékezetemen kívül nem találtalak meg. Mert nem is találtam benne rólad olyasmit, amire ne emlékeztem volna, amióta Téged ismerlek. Mert mióta rólad tanultam, nem feledtelek el.”

Ágoston azon gondolkodók közé tartozik, akikben ha egyszer felvillan egy felismerés, nem tudnak szabadulni tőle, körbe-körbe járnak, tapogatóznak, forgatják, és ha egy időre félreteszik is, később nagyobb tudás és tapasztalat birtokában újra előveszik, és mélyére hatolva új megvilágításba helyezik. Így volt Ágoston is az emlékezettel. Később, *A szentháromságról* című nagy művében részletesen kifejti, hogy az emberi lélek a Szentháromság tükörképe: az értelem, az emlékezet és az akarat egysége alkotja a lényegét. E három alapján lehet megítélni az igazi tehetséget: „Minél biztosabban, könnyebben emlékezik, minél élesebb az elméje, és minél szorgalmasabb a tanulásban, annál ígéretesebb a tehetsége.” A Szentháromság személyeinek egységére Ágoston leginkább az *id quod est ipse* kifejezést használja, a *Deus vero cum Verbum genuit, id quod est ipse genuit*, vagyis: „Mikor ellenben Isten Igét nemzett, mivoltával azonosat nemzett.” Eszerint a Szentháromság sze-